

PROJEKT BENCHMARKING KNIHOVEN

Vznik projektu

Projekt *Benchmarking knihoven* (dále jen Projekt) zahájila Národní knihovna ČR ve spolupráci s NIPOS¹ v roce 2005. První sběr dat a porovnávání knihoven se uskutečnilo s daty za rok 2006. Po dohodě se Slovenskou národní knihovnou v Martině byl projekt v dubnu 2012 rozšířen i na slovenské knihovny.² V letech 2012 a 2013 proběhla úprava databáze a testovací provoz s údaji českých a slovenských knihoven. K 14. 9.2018 byl do projektu od jeho vzniku zaregistrován níže uvedený počet knihoven z České republiky a Slovenské republiky.

Uloženo v roce	České knihovny	Slovenské knihovny	Celkem	Uložena data za rok
2007	57	0	57	2006
2008	96	0	96	2007
2009	113	1	114	2008
2010	151	1	152	2009
2011	181	1	182	2010
2012	203	54	257	2011
2013	242	59	301	2012
2014	263	57	320	2013
2015	266	63	329	2014
2016	263	76	339	2015
2017	267	74	341	2016
2018	277	78	355	2017

¹ NIPOS – Národní informační a poradenské středisko pro kulturu – příspěvková organizace zřízená Ministerstvem kultury ČR; viz <<http://www.nipos-mk.cz/>>.

² KILÁROVÁ, Iveta. Benchmarking v slovenských knižniciach. Informácia z celoslovenského seminára. In *Knižnica* [online]. 2012, roč. 13, č. 9, s. 10 – 11 [cit. 2013-02-17]. ISSN 1336-0965. Dostupné z: <http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2012/maj/10.pdf>.

1. Cíle projektu

- Vytvoření metodických a programových nástrojů pro hodnocení a porovnávání výkonů veřejných knihoven metodou benchmarkingu³.
- Vytvoření databáze **BENCHMARKING KNIHOVEN** a její prezentace na webových stránkách NIPOS.

2. Podmínky účasti knihoven v projektu

Účast v projektu je otevřena všem veřejným knihovnám v České republice a Slovenské republice provozovaným či zřizovaným obcemi, krajem nebo jinou institucí veřejné správy, nezávisle na jejich velikosti. Podmínky účasti v projektu:

1. Přihlásit se jako účastník projektu a dodržovat dohodnutá pravidla.
2. Poskytnout kvalitní a spolehlivá statistická data a další údaje o své činnosti.
3. Mít zájem, motivaci a také určitou odvahu ke vzájemnému srovnávání.
4. Poskytnout souhlas pro práci s daty. Souhlas se vztahuje jak pro Národní knihovnu ČR a Slovenskou národní knihovnu, které provádí nezbytné analýzy, tak na všechny účastníky projektu, kteří mohou data využívat pro své hodnocení,
5. Nepoužívat data jiných knihoven bez souhlasu. Zveřejnění některých výsledků může být někdy citlivé, proto platí zásada, že ten, kdo chce publikovat data o jiných knihovnách, si musí zajistit souhlas s jejich zveřejněním.
6. Výsledky celkových analýz uložených dat, např. hodnoty průměrů, maxima, minima a mediány sledovaných indikátorů je možné bez omezení použít a zveřejnit.
7. Spolupracovat s účastníky projektu při vzájemném poznávání. Jedním z cílů projektů je navázání kontaktů s jinými knihovnami a vzájemná diskuse o dosažených výsledcích.
8. Být připraven poskytnout účastníkům informace a know-how o své činnosti.

3. Kategorizace knihoven

Základním kritériem pro výpočet výkonových indikátorů pro veřejné knihovny je **počet obyvatel v obci**. Vychází se z předpokladu, že od rozsahu obsluhované populace se odvíjí jak druhové spektrum služeb, tak i jejich objem, tj. knihovny v obci určité velikosti jsou přibližně stejně velké a nabízejí obdobné typy služeb. Aby vzájemné srovnávání knihoven bylo co nejobjektivnější, jsou zúčastněné knihovny rozděleny do několika velikostních kategorií podle počtu obyvatel obce či města, ve kterém sídlí.

³ Definice pojmu „benchmarking“ pro oblast knihoven: **metoda vzájemného srovnávání výkonu a činnosti knihoven**, která umožňuje **zjišťování nejlepších výsledků a jejich uplatnění ve vlastní činnosti knihovny**.

Kategorie knihoven

- Do 1 000 obyvateľ
- Od 1 001 do 3 000 obyvateľ
- Od 3 001 do 5 000 obyvateľ
- Od 5 001 do 10 000 obyvateľ
- Od 10 001 do 20 000 obyvateľ
- Od 20 001 do 40 000 obyvateľ
- Více než 40 000 obyvateľi
- Krajské knihovny bez mestskej funkcie
- Krajské knihovny s mestskou funkciou

4. Vstupní data

Základ pro hodnocení a výpočet výkonových indikátorů tvoří **statistické údaje o činnosti knihovny**:

- Počet obyvateľov v sídle verejnej knižnice k 31. 12. v sledovanom roku (KULT MK 10-01 Modul 4, riadok 45).
- Knižničné jednotky spolu k 31. 12. sledovaného roku (KULT MK 10-01 Modul 2, riadok 1).
- Počet exemplárov dochádzajúcich periodík –údaj z pomocnej evidencie.
- Ročný prírastok knižničných jednotiek (KULT MK 10-01 Modul 2, riadok 14).
- Aktívni používatelia (KULT MK 10-01 Modul 4, riadok 1).
- Z toho používatelia do 15 rokov (KULT MK 10-01 Modul 4, riadok 2).
- Návštevníci knižnice spolu (KULT MK 10-01 Modul 4, riadok 20).
- Počet návštev webovej stránky knižnice (KULT MK 10-01 Modul 4, riadok 35).
- Výpožičky spolu (KULT MK 10-01 Modul 3, riadok 1).
- Prezenčné výpožičky (KULT MK 10-01 Modul 3, riadok 13).
- Počet kladne vybavených žiadaniak na MVS (KULT MK 10-01 Modul 3, riadok 15).
- Vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia pre verejnosť (KULT MK 10-01 Modul 4, riadok 3 mínus riadok 7).
- Počet študijných a čitateľských miest k 31. 12. (KULT MK 10-01 Modul 3, riadok 21).
- Počet osobných PC s pripojením na internet pre verejnosť (KULT MK 10-01 Modul 4, riadok 32).

- Návštevníci využívající internet v knihovnici (KULT MK 10-01 Modul 4, řádek 24).
- Plocha knihovny pro uživatele v m² (KULT MK 10-01 Modul 3, řádek 23).
- Počet provozních hodin pro veřejnost za týden (KULT MK 10-01 Modul 3, řádek 24 a 25).
- Počet provozních hodin pro veřejnost za rok.
- Průměrný evidenční počet zaměstnanců (prepočítaný) (KULT MK 10-01 Modul 6, řádek 2).
- Tržby spolu (v EUR) (KULT MK 10-01 Modul 5, řádek 15).
- Transfery na činnost od zřadovatele (v EUR) (KULT MK 10-01 Modul 5, řádek 4 nebo 5).
- Iné výnosy, dary, granty (v EUR) (KULT MK 10-01 Modul 5, řádek 8 plus řádek 11 plus řádek 13).
- Příjmy z hlavní činnosti spolu (v EUR) (KULT MK 10-01 Modul 5, řádek 1).
- Výdavky na hlavní činnost (v EUR) (KULT MK 10-01 Modul 5, řádek 19).
- Osobné náklady (v EUR) – z ekonomických podkladů sčít: mzdové náklady s odvodmi + dohody mimo pracovní poměr (dohody o vykonání práce, o pracovní činnosti, o brigádnické práci studentů = osobné náklady) + sociálne poistenie (= odvody) + sociálne náklady. (KULT MK 10-01 Modul 5, řádek 22 plus řádek 26 plus řádek 27).
- Výdavky na nákup knihovního fondu (v EUR) (KULT MK 10-01 Modul 5, řádek 23).
- Výdavky na nákup licencí a databází (v EUR) (KULT MK 10-01 Modul 5, řádek 24).
- Počet dětí do 15 let v obci/měste (údaj v databázi Štatistického úradu SR).
- Celkové roční výdavky zřadovatele (v EUR) (zdroj: závěrečný účet VÚC, resp. města, obce za sledovaný rok).

Knihovna, která vstoupí do projektu, je vyzvána k předání vybraného souboru statistických dat, z nichž většina je přebírána z ročního statistického výkazu knihovny (KULT (MK SR nebo MK ČR) a pouze tři údaje musí být zvlášť zjišťovány (počet dětí do 15 let v obci/měste a celkové výdaje obce, města či kraje, které knihovnu provozuje, počet provozních hodin pro veřejnost za rok). Počet a vymezení shromažďovaných údajů se může měnit s vazbou na změny sledovaných indikátorů. Sběr údajů pro benchmarking je prováděn pomocí webového formuláře, do kterého knihovny vyplní požadované údaje. Po odevzdání dat jsou provedeny kontrolní testy shromážděných údajů, případně se provádí jejich korekce a doplnění.

Kromě statistických údajů jsou od knihoven získávány další údaje, které blíže osvětlují činnost konkrétní knihovny. Pro tento účel knihovny zúčastněné v projektu vyplňují stručný dotazník „**Doplňující informace k činnosti knihovny v roce...**“, který slouží k dokreslení situace jednotlivé knihovny

Doplňující informace k činnosti knihovny v roce ...
Projekt Benchmarking knihoven

Název knihovny:	
Sídlo knihovny (obec/město):	
Zřizovatel:	
Uveďte typ: příspěvková organizace, organizační složka obce, organizační složka jiného zařízení (kterého), s.r.o., ops.	
Vykonává knihovna regionální funkce? (uveďte Ano nebo Ne)	
Provozuje knihovna hudební odd.?	
Půjčuje knihovna zvukové dokumenty?	
Počet poboček:	

Počet obsluhované populace:

(Uveďte specifika, zvláštnosti, spádovost obce apod., které ovlivňují nebo mohou ovlivňovat strukturu uživatelů knihovny)

Vzdělávací zařízení v místě (uveďte počty):

Počet základních škol	
Počet středních škol	
Počet jiných vzdělávacích zařízení	
Počet vysokých škol	
Jiné	

Provozní doba:

(Uveďte konkrétní rozpis provozní doby jednotlivých pracovišť služeb. Případně doplňte rozpisem provozní doby poboček)

Umístění knihovny: *V samostatném účelovém objektu, v objektu s jinou institucí, informace o dislokovaných pracovištích, dislokace v rámci obce města - obchodní zóna, mimo centrum apod., pokud to ovlivňuje využitelnost knihovny.)*

Financování:

Registrační poplatek (výše):

(Uveďte další specifické údaje – provozuje knihovna nějaké výdělečné činnosti?; získání zvláštních dotací, velké dary a další zvláštnosti financování)

Další funkce knihovny:

(Uveďte funkce, které knihovna vykonává nad rámec běžných aktivit knihovny, např. provoz informačního centra obce, provoz kina, kulturního střediska apod.)

Zajišťujete některé činnosti formou outsourcingu (služeb)?

(Například úklid, účetnictví apod., pokud ano, specifikujte).

Dobrovolníci v knihovně

Pracujete s dobrovolníky? Pokud ano, uveďte počet:

Kolik hodin za rok odpracovali? :

Uveďte oblasti, jimž se věnovali (např. předčítání, zpracování propagačních materiálů apod.):

Zvláštnosti a specifika:

(Uveďte zvláštnosti běžného roku, které mohly ovlivnit výsledné hodnoty, např. delší uzavření knihovny kvůli rekonstrukci, velké akce a další specifika)

5. Sledované indikátory

Pro rok 2017 se pro porovnávání výkonu knihoven používá celkem 36 indikátorů rozdělených do tří tematických bloků. Po dohodě účastníků projektu mohou být zařazeny nové indikátory nebo některé nevyužívané indikátory mohou být vypuštěny.

Podmínky pro činnost knihovny
1. Objem knihovního fondu na 1 000 obyvatel
2. % obnovy knižního fondu
3. Objem přírůstků na 1 000 obyvatel
4. Počet exemplářů docházejících periodik na 1000 obyvatel
5. Počet internetových stanic na 1000 obyvatel
6. Plocha knihovny pro uživatele v m ² na 1 000 obyvatel
7. Počet studijních míst na 1 000 obyvatel
8. Počet zaměstnanců (úvazků) na 1 000 obyvatel
9. Počet zaměstnanců (úvazků) na 1 000 registrovaných čtenářů
10. Počet zaměstnanců (úvazků) na 1 000 návštěvníků
11. Roční provozní doba na 1 000 obyvatel
12. % roční provozní doby z celkového pracovního fondu zaměstnanců knihovny
13. Počet hodin pro veřejnost týdně
14. % výdajů na knihovnu z celkových výdajů zřizovatele
Uživatelé, služby
15. Registrovaní čtenáři - % z obsluhované populace
16. Registrovaní čtenáři do 15 let – % z obsluhované populace mládeže do 15 let
17. Počet návštěv na jednoho obyvatele
18. Počet návštěv na 1 provozní hodinu
19. Počet virtuálních návštěv na obyvatele
20. % návštěvníků internetu z celkového počtu návštěvníků
21. Počet (absenčních) výpůjček na obyvatele
22. Počet výpůjček na registrovaného čtenáře
23. Obrat knihovního fondu
24. Kulturní a vzdělávací akce na 1000 obyvatel
25. Internetové služby: webová stránka, OPAC, interaktivní funkce, soubor odkazů, virtuální informační služba, elektronické informační zdroje, pro-aktivní informační služby (email, SMS, newsletter)
Financování, výdaje, efektivita
26. Provozní výdaje na 1 návštěvu
27. Celkové provozní náklady v přepočtu na jednoho obyvatele (EUR)
28. Náklady na pořízení knihovního fondu (tradiční dokumenty) v přepočtu na jednoho obyvatele (EUR)

29. Náklady na nákup licenci na el. inf. zdroje v přepočtu na jednoho obyvatele (EUR)
30. Náklady na pořízení knihovního fondu (tradiční dokumenty) na výpůjčku (EUR)
31. % čistých provozních nákladů (bez osobních nákladů a nákladů na knihovní fond) z celkových provozních nákladů
32. % nákladů na pořízení knihovního fondu z celkových provozních nákladů
33. % osobních nákladů z celkových provozních nákladů
34. % získaných dotací a grantů na celkovém rozpočtu knihovny z celkových příjmů na provoz
35. % vlastních příjmů na celkovém rozpočtu knihovny z celkových příjmů na provoz
Nové indikátory
36. Počet kladně vyřízených požadavků na MVS

Pro zjištění úrovně internetových služeb (viz indikátor č. 25) je používán jednoduchý dotazník s 22 otázkami.

Dotazník na internetové služby

- Má knihovna webovou stránku? (KULT MK 10-01 Modul 4, řádek 34)
- Poskytuje knihovna online služby, které sú pripravené pre mobilné zariadenie? (iPhone, iPad, smartphone)
- Je webová stránka prístupná pre zrakovo postihnutých podľa pravidiel Blind Friendly Web (<<http://blindfriendly.cz/>>) (pre SR podľa pravidiel Blind Friendly Web (<http://blindfriendly.sk/>)?)
- Máte na webovej stránke prístup do svojho online katalógu?
- Ponúkate používateľom na webe vlastné špecializované databázy? Uveďte počet (KULT MK 10-01 Modul 4, riadok 37)
- Ponúkate používateľom licencované el. informačné zdroje (EIZ)?
- Uveďte počet: (KULT MK 10-01 Modul 4, riadok 42)
- Koľko EIZ je prístupných iba v knižnici? Uveďte počet:
- Koľko EIZ je prístupných mimo knižnicu? Uveďte počet:
- Ponúkate virtuálnu informačnú službu *Spýtajte sa knižnice*?
- Umožňujete komunikáciu s používateľmi e-mailom?
- Umožňujete komunikáciu s používateľmi pomocou SMS?
- Využíva knihovna pri komunikácii s používateľom službu Instant messaging (chat, videochat), napr. ICQ apod.
- Umožňujete nahliadnutie do používateľského konta?
- Umožňujete používateľom objednávanie cez webové rozhranie?
- Umožňujete používateľom prolongácie cez webové rozhranie?
- Umožňujete používateľom rezervácie cez webové rozhranie?
- Zasielate používateľom e-mailom aktuality o službách a aktivitách knižnice?

- Má knihovna vlastní prezentaci na sociálních sítích? Pokud ano, uveďte počet:
- Působí knihovna připojením wifi pro uživatele? (KULT MK 10-01 Modul 4, řádek 33)
- URL (internetová adresa) webové prezentace knihovny.

6. Benchmarkingová databáze

Benchmarkingovou databázi vytváří a provozuje NIPOS na základě dohody mezi Národní knihovnou ČR a NIPOS.

Statistická data jsou vložena do benchmarkingové databáze, kde jsou propočteny výkonové indikátory, které jsou určeny pro vzájemné srovnávání. Databáze obsahuje údaje o knihovnách z let 2006 až 2017 a umožňuje kromě propočtu výkonových indikátorů zjištění minimálních, průměrných a maximálních hodnot indikátorů pro jednotlivé kategorie knihoven, výpočet hodnoty mediánu a kromě toho vzájemné porovnávání výkonových indikátorů vybraných knihoven včetně sledování vývojových trendů jednotlivých indikátorů v průběhu více let. Účastníci projektu mají k dispozici seznam všech knihoven zúčastněných v projektu s údajem o počtu obyvatel obce, ve které knihovny působí. Podle tohoto kritéria je možno vybírat knihovny ke srovnávání. Databáze umožňuje srovnání pěti vybraných knihoven, je možno zvolit rok, ve kterém chceme data srovnávat, a také rozhodnout, zda údaje o financování mají být uvedeny v EUR nebo v CZK. Přepočtení měn se provádí podle jednotného směnného kurzu stanoveným Ministerstvem financí ČR. Získané výsledky jsou prezentovány v tabulce nebo formou grafů. Knihovny mohou sledovat vývojové trendy svých ukazatelů.

Veškeré údaje vložené do databáze a další informace o knihovnách jsou přístupné pouze účastníkům projektu.

7. Postup registrace knihoven do projektu a harmonogram aktivit

- Knihovna, která má zájem o vstup do projektu, oznámí tuto skutečnost hlavním administrátorům projektu. České knihovny se ohlašují v Knihovnickém institutu Národní knihovny ČR, slovenské knihovny ve Slovenské národní knihovně.
- Administrátor zašle knihovně pokyny a základní informace o projektu a zařadí emailovou adresu knihovny do elektronické konference „merení“, která je určena pro vzájemnou komunikaci účastníků projektu.
- Knihovna je vyzvána, aby se zaregistrovala na webové stránce projektu www.benchmarkingknihoven.cz. Po registraci je knihovně přiděleno heslo pro vstup na tuto webovou stránku a pro vstup do databáze.
- Knihovna vyplní statistické údaje o své činnosti pomocí webového formuláře a uloží je.
- Knihovna vyplní formulář „**Doplňující informace k činnosti knihovny v roce...**“ a zašle ho administrátorovi projektu.

8. Harmonogram aktivit v průběhu běžného roku

	Aktivita	Měsíc
1.	Příprava pro vstup dat za uplynulý rok (aktualizace pokynů, úprava webového formuláře, úprava a změny databáze apod.)	01 až 03
2.	Instruktažní semináře pro účastníky projektu a nově přistupující knihovny	01 až 04
3.	Výzva knihovnám k vyplnění dat za uplynulý rok	04
4.	Vyplňování a ukládání dat do databáze	04 až 05
5.	Kontrola, testování a opravy data	06 až 07
6.	Zpřístupnění dat pro srovnávání	07
7.	Instruktažní semináře pro účastníky projektu a nově přistupující knihovny	09 až 12

9. Hlavní principy spolupráce Národní knihovny ČR a Slovenské národní knihovny

Národní knihovna ČR:

- a) Řízení a koordinace Projektu v rámci České republiky a Slovenské republiky.
- Spolupráce s NIPOS na koncepci, zadání a provozu databáze Benchmarking knihoven.
- Poskytnutí know-how projektu Benchmarking knihoven Slovenské národní knihovně.
- Příprava podkladů pro změny formulářů pro vstup dat knihoven ČR.
- Zajištění vstupních statistických dat knihoven ČR z centrální statistické databáze NIPOS
- Komunikace s knihovnami ČR při kontrole a opravách statistických údajů.
- Provádění oprav údajů knihoven ČR.
- Informování veřejných knihoven ČR o Projektu.
- Pořádání vzdělávacích aktivit ve vztahu k benchmarkingu pro knihovny ČR.
- Finanční spoluúčast na Projektu.
- Zajištění přístupu partnera do databáze Benchmarking knihoven.

Slovenská národní knihovna- Partner:

- a) Řízení a koordinace Projektu v rámci Slovenské republiky.
- Příprava podkladů pro změny formulářů pro vstup dat knihoven SR.
- Komunikace s knihovnami SR při kontrole a opravách statistických údajů.
- Provádění oprav statistických údajů knihoven SR.
- Informování veřejných knihoven SR o Projektu.
- Pořádání vzdělávacích aktivit ve vztahu k Benchmarkingu pro knihovny SR.
- Finanční spoluúčast na Projektu.

Další podrobnosti spolupráce uvádí smlouva mezi Národní knihovnou ČR a Slovenskou národní knihovnou.